

ESTRATÈGIES PER ACABAR AMB LA POBRESA

Riccardo Petrella

Consultor de la Comissió Europea. Professor d'Economia de la Universitat Catòlica de Lovaina

Ponència transcrita del francès

Bona nit, estic molt content de ser aquest vespre amb vosaltres per parlar d'un tema que en porta al cor de la qüestió de la guerra i de la pau. No és que calgui parlar necessàriament de la guerra a Irak, jo crec que la tesi fonamental de la meua intervenció consisteix en dir que mentre hi hagi una situació o una cultura de desigualtat en la ciutadania, entre les persones, sempre hi haurà guerra, en el fons, és cert que es pot explicar en part la situació en la qual ens trobem avui, degut a alguns elements de bogeria per part de Bush, i també de Blair i d'Aznar, però la bogeria de la gent no és suficient per entendre per què hi ha hagut guerra i per què hi ha guerra, és perquè hi ha motius estructurals que van més enllà del paper de les persones i dels dirigents, és per això que hi ha guerra a l'Irak. Jo em permetré aquest vespre, donat l'objectiu concret de la sessió, que és sobre les estratègies per eradicar la pobresa, eliminar-la, perquè de fet la pobresa és el resultat d'una cultura i d'una lògica d'una situació de guerra, la pobresa no és únicament deguda a situacions econòmiques, la pobresa no és el fruit d'una incapacitat per part d'uns grups i de països, incapacitat d'adoptar el que sembla que seria la clau de la riquesa, és a dir, les innovacions tecnològiques que permetrien produir més béns i més serveis que podrien caracteritzar un estat de no pobresa, és un conjunt de procediments a través dels quals persones, grups o institucions que tenen el poder, que han adquirit el poder de decidir en matèria de recursos materials i de matèries disponibles, és tot aquest conjunt de mecanismes que fa que després aquests grups, aquestes persones, aquestes institucions, no reconeixen cap dret d'existència als altres, no els hi reconeixen cap dret i aquests altres són el que esdevenen pobres i que són pobres.

Aquest vespre intentaré desenvolupar aquest argument i en tres parts. La primera, intentaré descriure el context general, perquè cada vegada que intentem entendre un fenomen no ens podem limitar a l'anàlisi dels fets visibles, que estan lligats visiblement al fenomen que considerem, sempre s'ha d'anar més enllà de la visibilitat dels vincles, de vegades, s'ha d'anar al darrere del que no veiem, i això és el que cal fer moltes vegades per poder entendre el fenomen que analitzem. Per això aquesta primera part aparentment serà general i pot ser interpretada com a allunyada del fenomen, però en realitat aquesta part procura posicionar, establir el marc de la situació, la qual cosa ens permetrà després proposar les coses apropiades per a aquest marc, això és el marc que està a l'origen de la pobresa. La segona part em permetrà aprofundir una mica el fenomen en si de la pobresa, fent tota una sèrie de distincions, matisos, posant en evidència i de relleu coses que són comunes o diferents. I la tercera part se centrarà en solucions, intentant mostrar quines són les solucions proposades pels que dominen i quines haurien de ser les solucions que proposaríem els que pensem que no hauria d'existir la pobresa, els que pensem que és possible eradicar la pobresa.

El primer punt, en el fons hi ha dues grans visions del món dels éssers humans que semblen ser positives, que dominen la nostra manera de mirar al voltant nostre. Quan veiem algú que no

té domicili fix, que es troba al carrer, que està com perdut, la primera visió que tenim del món és dir a veure, estem a una societat que diuen que cada cop és més rica perquè és una societat en la qual les tecnologies, cada cop són més tecnologies de l'immaterial, de la informació, de la comunicació, i entre altres coses aquests últims darrers 20 anys han esdevingut societats que gràcies als nostres coneixements, les nostres tecnologies són capaces de fer avançar la societat, perquè ara és la societat del coneixement, i se'n diu societat del coneixement, l'economia del coneixement, i quan veiem a aquesta persona sense sostre que ha begut una mica, diem 'mira, aquest no ha estat capaç de tenir coneixements i dels sabers que tenen a veure amb la informació, i la comunicació, és una persona que no ha reeixit, és perquè no va acabar els estudis, no va acabar la universitat i és una persona que no té competències mínimes, ha estat eliminat'. Nosaltres pensem que la riquesa, avui en dia, és un gran laboratori de recerca, es pensa que un país és pobre, es considera que és pobre quan no té cap laboratori d'informàtica, o de biologia-tecnologia, si no té laboratori d'informàtica, o de física, i en efecte a la major part dels països africans no hi ha res de tot això, en la major part d'asiàtics tampoc, a l'Amèrica Llatina sí que hi ha alguna cosa però no n'hi ha prou, i és per això que pensem que tots aquests països no tenen les infraestructures, no tenen els sabers, no tenen els investigadors científics, ni els tècnics, ni els informàtics, ni els biotècnics i bioquímics. Què caldria fer? Perquè nosaltres pensem que la riquesa la produeix la ciència i els que no tenen la ciència no tenen riquesa. És per això que la política de la riquesa, la política del desenvolupament en els nostres països ha esdevingut sobretot la política de la ciència, de la tecnologia, és per això que pensem que gairebé sempre el capital financer és el primer productor de riquesa, que és l'empresa la veritable organització productora de riquesa, perquè capaç d'aplegar els coneixements que ens dóna la universitat i l'empresa transforma els coneixements de la universitat en materials, en ampolles, en plàstics, en paper, en computadores, i això és una visió que és certa però al mateix temps és falsa. Sovint, quan parlem d'un poeta, ell no ha produït res, un poeta no produeix cap instrument tecnològic, malgrat tot, les nacions, els països que tenen poetes s'haurien de considerar rics, però un país de poetes no es considera ric si només té poetes, i és per això que no veiem els poetes a la televisió. Quantes vegades heu sentit en els nostres programes en 50 canals o societats de televisió un minut a la setmana dedicat a la poesia? Es parla de la crema X, de l'aigua mineral X, de cotxes, estan hores i hores a la televisió parlant d'això.

La segona gran visió constructiva positiva que tenim consisteix en dir, molt bé, vivim en una societat que s'està mundialitzant, se'ns parla de mundialització, globalització, de grans xarxes de circulació de capitals, de coneixements, de tecnologies, de productes, de serveis, l'emergència de les grans empreses mundials, mercats mundials, i se'ns diu, això és el futur, i se'ns diu, com més estiguis en el comerç més ric et faràs, i se'ns diu també, el comerç és la base del desenvolupament dels països, quant menys relacions comercials tingui un país més pobre serà, i també se'ns diu que el comerç és la font del desenvolupament d'un país, així, quant més relacions comercials financeres tinguem mundialitzades més augmentarà la riquesa del món, i és per això que històricament el GATT primer i després l'OMC tenen la funció històrica de facilitar la mundialització del comerç, la mundialització dels intercanvis del capital i la mundialització dels serveis, i ara s'està preparant la mundialització d'un acord del comerç dels serveis, l'educació, la sanitat, l'aigua. L'aigua hauria de ser com els medicaments, l'ensenyament professional, la universitat, seria part d'un comerç integral, i ara es parla d'un mercat mundial de l'educació, mercat mundial de l'aigua, mercat mundial de la sanitat, i aleshores tan sols els que són capaços d'estar en el mercat mundial podran beneficiar-se, podran gaudir de la riquesa, però els que estan eliminats del gran mercat de l'educació, de la sanitat, de les màquines, dels automòbils, aquells seran pobres. Al costat d'això heu observat que aquesta idea de la mundialització que crea la riquesa probablement tots nosaltres l'hem

acceptat, no es tracta únicament dels altres, no pensem únicament en els altres, tots nosaltres ho creiem.

Hi ha dues altres visions que són importants d'entendre i que són més aviat pragmàtiques, no pretenen ser visions del món positiu. La primera diu, en el fons, la pobresa és natural, es diu sempre hi ha hagut pobres i sempre n'hi haurà, s'intenta convènce'ns de la "naturalitat" de la pobresa, fa 3.000 anys hi havia pobres i d'aquí a 3.000 anys hi haurà pobres també, i se'ns diu que en aquesta societat de coneixement, mundialitzada, tothom hi pot participar, però no tothom pot fer-ho, i aleshores com que tothom no hi pot participar potser encara tindrem més pobres, perquè no tothom pot ser un físic, ni un biòleg, ni un enginyer, ni un analista financer que treballi a la borsa de Tokio. Aquesta "naturalitat" de la pobresa que ens ha estat predicada darrerament, encara més que en el passat, se'ns vol fer creure que en el fons el món és una espècie de darwinisme social que té persones que són capaces d'adaptar-se al món i altres que no hi arriben i, que per un procés interactiu, aquest fenomen es tradueix en una exclusió i l'exclusió es tradueix en una absència de dignitat, això és la pobresa. Se'ns diu també que, en el fons, no hi pot haver igualtat en la ciutadania, els ciutadans són desiguals i, si manipulem una miqueta la diferència entre diversitat i desigualtat, a partir d'una descripció de la diversitat s'arriba a un procés de desigualtat i aleshores diuen la gent és diferent, les persones són més o menys intel·ligents, hàbils o menys hàbils, i aquesta diversitat es tradueix en una desigualtat en la capacitat de participar a la ciutat, és a dir, a ser ciutadà, es tradueix en una desigualtat en els ingressos, en els coneixements, en les professions, en el status social, en la capacitat de parlar, d'expressar-se, de ser escoltat. Així doncs, les persones que són diferents esdevenen desiguals, sobretot en un món de formació, de comunicació, en un món de coneixements i sabers, no es pot ser ciutadà si no se sap res, i ¿quantes vegades en aquests darrers anys, pel que fa a la clonació o finalitats de procreació, o clonació humana per a finalitats terapèutiques, quantes vegades sentim dir tu no hi entens, per què vols participar en un debat? Deixa que ho facin els experts. Tu entens què és una cèl·lula? Tu entens la diferència que hi ha entre una manipulació genètica amb objectius terapèutics i amb objectius de procreació? Si tu no hi entens, per què hi vols participar? Deixa que ho facin els experts, diuen. La democràcia se'n va a passeig perquè tan sols poden decidir els que saben. Així doncs la desigualtat en el coneixement esdevé font de desigualtat en la ciutadania i se'ns diu, ara el món és cada cop més complex, les situacions són cada vegada més complexes, perquè científicament són cada cop més determinades, tota la nostra dimensió humana està tecnificada i mundialitzada, les coses són cada cop més mundialitzades, ¿com podem entendre els mercats dels derivats? ¿Entenem, per exemple, què és un producte derivat financer? Aleshores, ¿per què vols debatre o discutir del sistema financer mundial? Ja a partir d'aquest moments se'ns diu, és normal que en aquest món cada cop més complex, no tothom tingui els mateixos coneixements i no tothom pugui parlar en nom dels altres, i el que sap poca cosa no té el poder tecnològic o no té el poder econòmic i no té una feina que produeix prou riquesa, un petit manobre per exemple, ¿quin és el valor afegit que ell aporta?, però un enginyer d'alt risc o un analista de risc aplicat al mercat financer, això té un valor afegit enorme i aleshores ell sí que participa, i aleshores se'ns diu que és normal i aquesta naturalitat és cada cop més difícil de combatre, perquè és difícil lluitar contra les desigualtats degudes a coneixements. És difícil ara per Togo igualar al Canadà, per exemple, Togo no té infraestructures, com voleu que arribi al nivell del Canadà? O bé que arribi a l'alçada de Califòrnia? I és natural, se'ns diu, que les desigualtats entre Togo i Califòrnia es vagin agrandint i això és la segona visió pragmàtica del món, és inevitable que la pobresa sigui cada vegada més gran, està clar que forma part de la nostra cultura, perquè malgrat l'aparent llibertat que ens hem donat afirmant que la nostra societat, primer industrial, després tecnològica, etc., que seria productora de riquesa perquè ens allibera, perquè som cada cop més lliures de fer moltíssimes coses, doncs aquesta concepció ens ha fet esclaus,

cada cop més, perquè estem dominats per un cert determinisme tecnològic, que diu que tot desenvolupament comença pel desenvolupament de la ciència i la tecnologia i es pugui traduir en desenvolupament econòmic i aquest en desenvolupament social i el social en desenvolupament humà. Si volem doncs un desenvolupament humà hem de començar per un desenvolupament científic i tecnològic i és inevitable que si no podem desenvolupar un pla científic i tecnològic, humanament serem pobres. Així doncs, cada cop més estem dominats per una filosofia pràctica social d'una vida, marcada pel determinisme de les desigualtats entre persones i països. És una negació extraordinària de la llibertat.

El que és interessant és que les dues visions precedents ens han explicat el paradigma de la riquesa, paradigma dominant, i és interessant constatar que les dues darreres visions, la primera sobre la "naturalitat" i la segona sobre la inevitabilitat de les desigualtats, ens explica el paradigma de la pobresa segons el punt de vista dels dominants. Intentem ara, i entro en la segona part de la meva ponència, veure el que és veritablement la pobresa i la desigualtat. Aparentment estic intentant utilitzar aquests termes com si fossin el mateix i no és veritat, mai els termes diferents són iguals, moltes de les paraules que emprem són plurisèmiques, cada un de nosaltres utilitzarà el terme pobresa de maneres diferents, perquè mai una paraula té un sentit immediat que sigui comú, mai, democràcia, llibertat, cadascun de nosaltres té la seva pròpia concepció. És veritat que la comunicació és difícil i és per això cal tenir temps per parlar per tal d'explicar-se, mai no perdem el temps quan ens expliquem, perquè és quan ens entenem. Les persones que diuen mira, no tinc temps de parlar és perquè no es volen comunicar, és per això que quan els antidemòcrates diuen les paraules són paraules que no compten res és al contrari, justament en democràcia les paraules permeten clarificar i permeten que la gent comuniqui i que es debateixin coses que coneguin en comú i que hagin entès, per tant, donar-se el temps és fonamental i les nostres societats actualment ens han robat el temps, estem sempre obligats a córrer, i és per això que mai no tenim el temps per comunicar-nos ni parlar-nos.

Us donaré la meva definició del terme, per a mi la pobresa és la negació de la dignitat humana. Quina és actualment la dignitat humana a les nostres societats? La dignitat humana actualment es caracteritza pel fet de ser reconegut com a ciutadà. Per tant la pobresa en la meva definició és la negació de la ciutadania. Aquesta negació de la ciutadania opera a tres nivells diferents i és en el conjunt d'aquests nivells que podem doncs ser pobres. Existeix ciutadania civil, significa tenir les llibertats civils, llibertat de pensament, de religió, els drets i els deures lligats al fet de ser ciutadà com ésser humà. Després hi ha la ciutadania social, que significa tenir el dret a l'existència, el dret a la vida, a l'aigua, a l'alimentació i dret a l'educació, i deures també, per exemple, tots els debats des de fa 20 anys sobre el dret universal, a que tothom tingui accés a uns ingressos pel fet de néixer, no pel fet de que treballi, que produeixi o que ofereixi alguna cosa als altres, és el dret social universal que existeix, és a dir, que tens uns ingressos, que pots participar a unes activitats socials, a intercanviar béns i serveis i aquesta ciutadania social la tens senzillament pel fet d'haver nascut, no perquè facis una feina, siguis un empleat, formis part d'una nòmina i siguis pagat, és per això que el problema actualment seria ¿esteu d'acord en donar uns ingressos mínims a tothom?, als sis milions d'habitants, no només catalans, això és respecte la ciutadania social i si és respecte la ciutadania civil estem tots d'acord de donar la llibertat de pensament i de participació. Després tenim la ciutadania política, tots tenim el dret de participar, d'organitzar-nos, de crear partits polítics, de participar en reunions públiques, etc. Penseu que l'any 1972, fa només 30 anys, les dones suïsses no podien ni elegir ni participar en les accions polítiques, ni ser el·legides, no podien votar, no eren pobres en el sentit que tenien la ciutadania civil i la ciutadania social, no se les podia considerar pobres, encara que la seva ciutadania no era total, era amputada. Però quan no tens la ciutadania civil, ni la política, ni la

social, llavors sí que ets pobre perquè ningú et reconeix i per això quan un obrer de 45 anys d'edat que entra a l'atur i no troba un lloc de treball perquè no ha arribat a reciclar-se de manera adient pel sistema i després de tres anys ja no té subsidi d'atur, la seva pobresa comença en el moment en què ja no és ciutadà social perquè ja no se li diu bon dia, ja no li diuen tu serveixes d'alguna cosa, ja no se li diu mira, tu formes part del nostre sistema social i, poc a poc, atès que era un obrer i no tenia la informació ni els coneixements se li diu, ja no ets res, ets una persona menyspreable, no saps res, no pots participar i per tant, políticament parlant, ell també perd significat, accepta ser defensat pels sindicats, per partits polítics, però cada vegada més en les nostres societats els partits polítics estan esmicolant-se, i en moltes societats els sindicats han esdevingut estructures corporatives que defensen els interessos dels seus afiliats, si ja no tens un lloc de treball ja no estàs afiliat i per això durant aquests darrers 20 anys hi ha hagut una lluita creixent entre sindicats reconeguts i els nous sindicats que defensen aquells que ja no estan sindicalitzats perquè ja no tenen un lloc de treball i aleshores és veritat que a partir del moment en què et trobes en una situació negativa en aquests nivells aleshores esdevens pobre. Per exemple, un habitant d'Alexandria, que és un poble que es troba a Johannesburg, un lloc d'arrabal complet, un lloc de faveles, de barraques, un habitant en un territori tan reduït no té ni seguretat social, ni ciutadania política, ni ciutadania civil, és aquesta la pobresa de la ciutat d'Alexandria, mentre que al costat, a cent metres, hi ha edificis que són l'expressió de la potència financera, del capitalisme sud-africà en el mercat mundial, i aleshores els habitants que treballen a les torres, als gratacels, expressió del coneixement, de la tecnologia, de la potència, ells són considerats com a rics, per tant, la pobresa de fet significa ser desigual, ser exclòs de la ciutadania. L'exclusió de la ciutadania és una negació de la dignitat humana, i és per això que tot un seguit de mesures que actualment són preses contra la pobresa no ho són pas, són mesures que intenten expressar una certa compasió envers els desiguals, per tal d'estobar, de reduir, d'intentar endolcir els termes i les paraules, per no fer-nos sentir massa culpables o de manera massa pesada des del punt de vista material dels béns dels serveis bàsics que necessitem. Sovint pensem que la pobresa no és com es diu en la tradició judeo-cristiana, feliços els pobres, em refereixo a d'altres pobres, no em refereixo a aquest tipus de pobres, no em refereixo als pobres d'esperit, és a dir aquells que saben que estan a la recerca, feliços els que estan en la recerca d'aquest sentit de la vida, és això el que vol dir feliços els pobres d'esperit, però els que pensen que "ja saben" i que ja "han trobat", aquests són uns infeliços. Em refereixo al concepte de pobresa lligat per exemple a la visió que fa vint anys moltes persones tenien d'una economia austera, per sentir-se bé com "rics", no són pas els que tenen molt, els "rics" són els que necessiten poques coses per viure, el que necessita moltes coses per viure no és una persona "rica" ni tampoc és una persona feliç necessàriament, és un esclau. És per això que sovint diem que la pobresa com la de Sant Francesc d'Asís és l'alliberament, ha fet vots de pobresa per tal d'alliberar-se, per tal de ser lliure, no vull dir això, jo no m'estic referint a això i cal no barrejar les coses, les dues coses són realitats totalment diferents, tenim el mateix terme que vol dir coses totalment diferents, jo no em refereixo a la pobresa que allibera, estic parlant de la pobresa que exclou, si exclou no pot ser una pobresa que alliberi, i no poden tampoc jugar amb els dons de la gent, dient ai, si la pobresa allibera potser aquests pobres són més feliços que els rics, això seria ser ben poc honest, no podem jugar a enganyar amb aquests termes, perquè no penso que cap dels rics que diu home, els pobres són més rics que jo, a mi m'agradaria ser pobre, no crec que ho pensin, i és trist des del punt de vista ètic, els pobres, els exclosos de la ciutadania són infeliços, no hi ha cap mena de felicitat quan et trobes en una situació d'exclusió i de no estar en una situació d'igualtat pel que fa a la ciutadania, és veritat. Actualment hi ha un corrent d'economistes, fins i tot fa tres anys hi va haver un Premi Nobel d'Economia que es preguntava sobre la felicitat i la riquesa en les economies contemporànies, i ell va rebre el Nobel perquè va demostrar que la felicitat no passa necessàriament per un producte interior brut que estigui a

l'alçada dels primers mundials, que la felicitat d'una societat no es pot mesurar per la quantitat de renda per càpita i per la capacitat informàtica instal·lada a les cases. No obstant això, encara actualment se'ns ha explicat llargament, en documentns, papers i videos que les famílies africanes són pobres, les famílies africanes són naturalment excloses perquè hi ha només un 0,1% de les famílies africanes que disposen de connexió a la xarxa, que tenen accés a Internet, d'altra banda, el 51% de les famílies nord-americanes ja estan connectades a Internet i això demostra la seva riquesa i, per tant, podríem dir que actualment som dominats per aquesta visió de que la pobresa que trobem a la nostra societat, aquesta pobresa sobre la base del que anomenem la divisió digital, l'escletxa digital cada vegada és més gran, perquè està clar els africans no hi tenen accés, què volen que facin? són d'un altre món. Per tant jo em refereixo a aquest tipus de pobresa, perquè des d'aquest punt de vista cal també dir que tot és relatiu, però l'exclusió de la ciutadania no és pas relativa, és absoluta, no existeix ciutadania, perquè no pot ser un ciutadà a la meitat, a un quart, a una tercera part, com alguns dirigents ens voldrien fer creure. Ets ciutadà o no ets ciutadà, i vet aquí la gran conquesta social que han assolit els països europeus, quan hem arribat a formes de ciutadania política i social conjuntament; que va ser després dels anys 50, en el període del benestar social. La desigualtat pel que fa a la ciutadania és exclusió al dret a la vida, del dret a l'accés als béns i als serveis considerats com a essencials, essencials per coexistir, per viure conjuntament. És per això que als sense sostre que estan al meu costat a les ciutats, els col·loco en un suburbi, en un barri de xavoles o a les faveles, perquè no poden conviure junts, i l'exclusió al dret a la convivència és l'expressió més gran de la pobresa. Dit això, què és el que fa el dret actual?

I ara entro en el capítol de solucions. La lògica del sistema dominant actual està molt clara. El setembre de l'any 2000 hi va haver una gran conferència de Nacions Unides per preparar el món pel mil·lenni. Tots els caps d'estat, tots els ministres i primers ministres del món es van reunir i van estar discutint i van parlar del mil·lenni, sobre quina és la visió del mil·lenni que ara començarà. Van fer un gran document que es diu "*Els objectius del desenvolupament del mil·lenni*". Una de les línies fonamentals d'aquest document era dir: ja no es pot eradicar la pobresa, ja no és possible eradicar-la perquè les desigualtats mundials que són a l'arrel de la pobresa estan esdevenint cada cop més estructurals i són difícils de modificar. Són desigualtats difícilment reversibles, no es pot tornar enrere, perquè la societat del coneixement fa que la desigualtat entre la gent augmenti i la desigualtat entre països també, i ja no podem eradicar aquestes desigualtats.

L'únic que es pot fer, van venir a dir a la Cimera del Mil·lenni, des d'un punt de vista realista, és planificar a 15 o 20 anys vista. I en aquest termini el màxim que es podria fer és reduir a la meitat el nombre de pobres, però no eliminar la pobresa. Aleshores van decidir: ens donem per objectiu reduir a la meitat el nombre de persones extremadament pobres que hi ha avui al món. Quines són aquestes persones extremadament pobres, segons les Nacions Unides? Aquelles que viuen amb menys d'1 euro o 1 \$ al dia. Hi havia 1.300 milions de persones a l'any 2000 que eren persones extremadament pobres. Els pobres (no els extremadament pobres), segons les Nacions Unides i el Banc Mundial, són les persones que tenen menys de 2 \$ al dia. Actualment, al món hi ha 2.700 milions de pobres, sobre els 6.000 milions de persones que conformen el total de la població mundial. Quasi el 50 %.

A Nova York, doncs, tots els grans dirigents del món van proclamar que, per a l'any 2015, aquest era l'objectiu més ambiciós que podia assolir: reduir la pobresa extrema a la meitat. És a dir, eliminar la pobresa extrema de 650 milions de persones, que deixarien de viure amb menys d'1 \$ al dia, i passarien de ser extremadament pobres a ser pobres, perquè segurament encara que passessin a tenir menys d'1 \$ al dia, seguirien tenint menys de 2 \$ al dia. Per tant, potser

només de ser extremadament pobres a ser pobres. Tanmateix, no van tenir en compte l'augment de la població mundial. La població mundial augmenta en 80 milions, dues Espanyes a l'any, més o menys. Aquest creixement significa que en 15 anys la població mundial ha crescut en 1.200 milions de persones més, o més. Suposem que d'aquests 1.200 milions, 200 milions són rics i 1.000 milions són pobres. Això vol dir que d'aquí a 15 anys tindrem 1.000 milions de nous pobres. Tot això fa que, d'acord amb Nacions Unides i d'acord amb els objectius de la Cimera del Mil·lenni del setembre de l'any 2000, en què hi participaven tots els caps d'Estat del món, l'any 2015 encara al planeta hi haurà 3.050 milions de pobres (2.700 de pobres actuals – 650 de pobres menys + 1.000 de pobres nous). A l'any 2000, doncs, els caps d'Estat van venir a dir: contra això no hi podem fer res, si s'arriba a eradicar la pobresa extrema en 650 de persones, ja serà un molt bon resultat. Però no podem fer més.

Em permeto recordar-vos que l'any 1974, després de la crisi del petroli de l'any 1973, després de la crisi del sistema financer mundial, quan la convertibilitat del dòlar en or va fracassar i quan els canvis fixes entre les monedes van desaparèixer, quan va posar-se de manifest el gran fracàs del món dels capitals, aquell any els grans del món van crear el "Nou Ordre Econòmic Internacional". L'any 1974 es va proclamar que l'objectiu era eradicar la pobresa a l'any 2000. Per a aconseguir això s'havien compromès a donar el 0,7% del PIB dels països rics per a l'ajut al desenvolupament. Doncs bé, com hem vist, l'any 2000 encara hi ha 2,7 milions de pobres, no hem aconseguit els objectius de 1974. I avui diem que el 2015 encara tindrem 3.050 milions de pobres.

Després de la Cimera del Mil·lenni, els líders del món es van reunir l'any 2002 a Monterrey, a Mèxic, en una gran conferència dedicada al finançament del desenvolupament mundial. Es tractava de respondre a aquesta pregunta: ¿com finançarem el desenvolupament perquè només hi hagi 3.050 milions de pobres el 2015? Aquesta és la política de desenvolupament dels grans del món. A Monterrey van fer un solemne document en el qual deien que la font principal del desenvolupament mundial és i ha de ser el capital privat, i que ja no és ni ha de ser el finançament públic. A Monterrey van deixar el desenvolupament mundial en mans del finançament privat.

El setembre de 2002, els líders mundials es van tornar a reunir a Johannesburg per parlar de desenvolupament sostenible. Fixeu-vos que hi ha una lògica en aquesta successió de cimeres: primer, a la Cimera del Mil·lenni, es van establir els objectius del desenvolupament de les properes dècades; després a Mèxic es va decidir com finançar el desenvolupament mundial; i, més tard, a Johannesburg després van establir que volien que aquest desenvolupament fos sostenible. Doncs bé, quan es va celebrar a Johannesburg la gran conferència mundial sobre el desenvolupament sostenible, es va dir que, si l'objectiu era disminuir a la meitat el nombre de persones pobres en les properes dècades, era necessari disminuir el nombre de pobres que no tenen accés a l'aigua potable, és a dir, que no tenen accés a la vida. Més tard, a Kyoto, a la gran cimera mundial sobre l'aigua, l'antic director general del Fons Monetari Internacional va presentar un informe sobre com finançar l'accés a aigua per a tots els habitants del món. Segons aquest informe, cada any cal gastar 100.000 milions \$ per permetre accedir a l'aigua a la meitat dels pobres del món i a aquells que ara no poden accedir-hi.

Això significa que cal gastar 7.000 milions \$ suplementaris cada any. Els líders es van plantejar on trobar 7.000 milions de dòlars l'any. Els pobles africans, els asiàtics o els d'Amèrica Llatina, on els trobaran els diners? Si fins i tot els pobles desenvolupats sembla que avui en dia no tenen gaires diners per ocupar-se de l'aigua, dels hospitals o d'altres despeses socials. Si fins i tot els països rics deixen que el sector privat estigui finançant l'educació, els hospitals, la

sanitat, etc. I la resposta que els líders mundials van donar a aquesta pregunta va ser: el capital privat. Els 7.000 milions \$ suplementaris que calia per finançar l'accés a l'aigua dels països pobres havien de provenir del capital privat.

Aquesta va ser la resposta dels poderosos. En altres paraules, això significa el següent: estar conforme a la tesi de la "naturalitat" i de la inevitabilitat de la pobresa. Ara hi ha molts economistes, sobretot els que vénen d'universitats americanes o britàniques, que intenten demostrar que encara que es gastés un 15% de la riquesa del món, que és una xifra enorme, per eradicar la pobresa, trigariem almenys 70 anys en aconseguir-ho. Indubtablement, aquest argument té molta força política. Té prou força política dir a la gent que per eliminar la pobresa caldria gastar durant 70 anys el 15% de la riquesa del món i que, per tant, no val la pena, perquè és un objectiu massa difícil o impossible.

Per tant, els que manen, els que dominen el món, diuen: l'assumpte de la pobresa està bloquejat, no hi podem fer res. Per això, des de fa 40 anys -o des de fa mil anys- utilitzen la guerra per resoldre els conflictes derivats de la situació en la qual ells mateixos mantenen al món; per això els que manen utilitzen la guerra com a instrument, com a solució. És per això que la guerra és inevitable en una situació en què la ciutadania és negada: com més estigui basada la societat en la desigualtat de la ciutadania, més necessària serà la violència per solucionar la relació entre les persones. És evident que la violència del potent és més eficaç que la del més feble. Nosaltres, els poderosos, fem la guerra no perquè Bush estigui boig, ni Blair, ni Aznar estiguin bojós. És el nostre sistema mateix el que demana i requereix que fem la guerra.

Per això, l'eradicació de la pobresa en el sentit de garantir la igualtat de ciutadania és l'única solució de pau per a la societat mundial. En un món on la pobresa es considera inevitable, "natural", i on, en conseqüència hi ha una desigualtat de ciutadania radical, només la guerra serveix per mantenir el control als poderosos. L'única manera d'assolir la pau és eradicant la pobresa. Guanyarem la guerra si aconseguim eliminar la desigualtat de ciutadania, si eliminem la pobresa. Mentre la desigualtat de ciutadania continuï, el que vingui després de Bush, Blair i Aznar, també farà guerres, tal i com s'han fet després del Vietnam, o com es fa ara al Congo, a Ruanda i a Burundi, o com es continuen aquestes petites guerres al Pakistan, a la Índia. Perquè són els sistemes els que generen aquestes guerres. Perquè l'Índia i el Pakistan fan la guerra? Per Cachemira. ¿I què significa Cachemira sinó el poder dels dirigents que no volen reconèixer la necessitat d'eliminar la pobresa i la desigualtat en la ciutadania?

Així doncs arribo ara a les meves propostes. El primer que hem de fer per lluitar i reeixir contra la guerra, és a dir, contra la pobresa, està en el fons en el nostre cap. És interessant observar que 120 milions de persones van sortir al carrer i això expressa la primera forma de consciència moral que s'expressa al carrer, sense ser una expressió coherent políticament, però almenys expressa una consciència moral mundial, una demanda social, no és una provocació. Jo sóc un investigador, un investigador no solament ha de trobar coses, primer s'ha de fer preguntes, s'ha de qüestionar coses i la meva pregunta és la següent: quantes persones entre 120 milions es pensen que la pobresa és natural? Quantes persones que s'han manifestat per la pau i contra la guerra pensen que la pobresa és produïda per la història humana, que no és natural en absolut i que es pot eliminar? No sé quantes persones ho pensen, no he fet cap enquesta, no ho sabria contestar, pot ser que els 120 milions que estan contra la guerra també estiguin en contra de la pobresa i la vulguin eliminar, també pot ser que 50 milions pensin que la pobresa sempre ha existit i que continuarà existint. Amb això no vull disminuir la importància d'aquests 120 milions, jo hi era, jo era una d'aquestes persones al carrer, el 15 de febrer era a Brussel·les, així doncs estic content que hi hagi hagut 120 milions de persones al carrer. Però

hem de començar a pensar amb el cap i el que consisteix en dir: comencem per declarar el-legal la pobresa, com en el segle XIX es va declarar il-legal l'esclavitud. Ningú podia a ser esclau ni ningú tenia dret a tenir un esclau, això va permetre fer molts progressos, fer moltes noves legislacions, perquè les legislacions són molt importants, les lleis són fonamentals i és per això que tenim Constitucions escrites. És fonamental tenir textos de llei, encara que després sovint no es respectin, però sempre tenim la força enorme de tenir Constitucions, i les legislacions que han seguit la declaració de la il-legalitat de l'esclavitud van permetre fer progressos socials i humans fantàstics, no va ser la ciència ni la tecnologia el que ens van permetre fer el desenvolupament humà i social del segle XIX o de segle XX a partir del moment en què es va declarar l'esclavitud il-legal, sinó que va ser la declaració contra l'esclavitud que ens va permetre fer progressos. No són les màquines a vapor o el telèfon, ni el ciment i l'hacer, sinó que és la declaració de la il-legalització de l'esclavitud el que ens ha permès de fer progressos, és la declaració de la llibertat política, és el principi d'autodeterminació dels pobles, és la creació de les democràcies, no és pas la ciència i la tecnologia i actualment no serà pas internet el que ens permetrà aconseguir-ho, el que ens permetria fer-ho és la declaració d'il-legalitat de la pobresa, això ens permetria fer grans avenços, no necessitem que totes les nostres escoles estiguin plenes d'ordinadors per fer progressos, cal que totes les escoles declari la pobresa com a il-legal i aleshores avançarem. I és per això que caldria llençar un gran programa a totes les escoles del món, de manera que tots els alumnes i tots els estudiants de tots els nivells coneguïn això. El sistema dominant, què és el que ens diu? No ens diu pas ensenyar a les escoles la declaració d'il-legalitat de la pobresa, no, les escoles ensenyen a esdevenir els millors, a les escoles i universitats tots els nostres universitaris han de ser els millors, els més qualificats, els més competius, cal ser un recurs humà competiu, perquè les empreses espanyoles siguin competitives en els mercats mundials, la universitat serveix per fer que l'empresa espanyola guanyi quotes de mercat en el mercat mundial, per tant cal ensenyar als universitaris, als nostres joves, que han de ser competius. Per això els caps d'estat de la Unió Europea al març del 2000 a Lisboa, en el marc del Consell Europeu per preparar el Mil·leni d'Europa, van dir que la tasca de les generacions futures és fer que Europa esdevingui la "companyia electrònica" del món i per això la política d'educació en el Protocol de Bolonia ha de servir perquè els nostres joves esdevinguin els recursos humans més competius del món. Això deixa claríssim que no es vol eliminar la pobresa del món en aquest cas, per tant, declarar la pobresa il-legal és el primer pas que hem de donar amb totes les seves conseqüències pel que fa a la política educativa, pel que fa a l'especte polític, tecnològic, aplicat a l'agricultura, al transport urbà, a la contaminació, a la ramaderia, perquè siguem menys consumidors, menys devoradors dels recursos naturals, perquè sigui una economia veritablement flexible, per això ens pot servir la tecnologia, si la volem utilitzar amb aquesta finalitat. Declarar il-legal la pobresa planteja grans problemes. Per començar problemes de caire jurídic. Qui és culpable? Qui és legal? Però aquests problemes jurídic es poden resoldre. Estem treballant per intentar que es resolgui aquest problema jurídic. Voldríem també proposar per tal de declarar la pobresa il-legal dues coses. Primer, identificar un país que podria ser el primer país que decidís llençar-se a aquesta acció i hem pensat en el Brasil de Lula. Lula ha llençat la idea de 'pobresa zero'. Nosaltres tenim contacte amb Frei Beto per anar en el mateix sentit i per tenir una pobresa igual a zero i, per tant, començar amb el Brasil com a país que podria declarar la pobresa il-legal. Estem encara en l'esfera de la imaginació, no hi ha res de concret, i el segon pas en el qual estem pensant que és necessari per tal d'eradicar la pobresa en el sentit de la desigualtat pel que fa a la ciutadania, és establir la constitució d'un sistema de benestar a escala mundial. Riureu segurament amb aquesta idea, considerareu això com una cosa utòpica, impossible, per exemple si parlem a nivell europeu no ens hem posat d'acord ni tan sols sobre un salari mínim, sobre la renda bàsica, podríeu dir ¿si això no ha estat possible entre 15 països, com podríem assolir un acord mundial com un contracte social a nivell mundial? Doncs bé, jo penso que no

és pas fàcil, el sistema del benestar ha necessitat 120 anys de lluita, en tots els nostres països va començar al 1860, al 1840, i hem arribat al 1930, al 1945 a establir un sistema de benestar. Però si no comencem en aquesta direcció no hi haurà solucions parcials, no podem dir, farem una UNICEF, una FAO, donarem 1.000 milions de dòlars pels infants malalts, farem una mica d'ajut humanitari, hi ha una gran fam aquí, famílies que tenen problemes a Xile i Argentina, actualment hi ha una gran pobresa a l'Argentina, intervenim aquí i allà, apago focs aquí i allà, però això no elimina les desigualtats, per la qual cosa cal entrar en la lògica d'invertir el sistema, de voler eradicar o lluitar contra la pobresa en termes de desigualtat, implica fer una revolució, implica canviar, no és un passeig de gent guapa i de gent amb bones idees, amb bona fe, que diuen "hi ha pobres, no ens agraden, ajudem-los una mica", no, implica canviar completament els fonaments, però no de paraula, no de boca, i això significa grans dificultats. Com podem construir tot això? Inventant tot un sistema financer, el contrari del que diuen els dominants que només existeix el capital privat i els mercats financers internacionals, els que tenen els diners, per tal de poder finançar el desenvolupament del món. Nosaltres hem de dir, hi ha un mitjà de crear un sistema financer mundial fonamentat sobre el fet que les finances són un bé públic. En el passat a casa nostra també les caixes d'estalvis eren alguna cosa pública i és veritat que agafaven els estalvis de les famílies per finançar habitatge social i finançar les pensions i en tots els països d'Europa les caixes d'estalvi eren uns ents públics, no eren els privats els que finançaven les nostres pensions, no és el sector privat que financiava l'habitatge social, era la caixa d'estalvis, com una mena de finança pública, els diners de la caixa d'estalvis eren de diner públic. Nosaltres proposem una caixa d'estalvis mundial, comencem per caixes d'estalvi regionals europees, d'estalvi africanes, no pas la Banca de Desenvolupament Africà que és una institució que utilitza diners públics per tal de fer finançament capitalista privat. Perquè el Banc Mundial, d'on agafa els seus diners? És Espanya que dóna una miqueta de diners al Banc Mundial, els Estats Units donen més i és per això que dominen, però són els diners dels americans, els diners que porta els Estats Units són els diners del contribuent americà, són diners públics i, per tant, el Banc Mundial utilitza diner públic, i existeixen institucions mundials amb diners públics. Cal canviar el Banc Mundial, cal que el Banc Mundial utilitzi diners públics per tal de fer polítiques públiques en interès de les poblacions que són contràries a la desigualtat de la ciutadania, però el Banc Mundial només utilitza els diners públics per dir, amb una mà et dono i amb l'altra et recullo, però amb interessos, no fa els mateixos tipus d'interès que la banca privada, això és veritat però el resultat és que els pobres s'endeuten, contràriament al que podem pensar, els diners públics existeixen a nivell organitzatiu mundial, per exemple que donen un préstec a un país i el 20% d'aquet préstec ha d'estar lligat a despesa social. Nosaltres, els antics capitalistes, havíem obtingut almenys que s'introduís aquesta clàusula, és a dir, que el 20% ha d'estar dirigit almenys per a afers socials, que el 20% de totes les inversions per altres activitats havia de tenir una finalitat mediambiental, que no destruïssin el medi ambient, per tant, ja havíem aconseguit introduir el color verd de l'aspecte social d'aquest estat del benestar social mundial. Aquesta és la batalla contra el Banc Mundial, no és pas que les persones que protesten a Porto Alegre, a Gènova, Florència, són idealistes, utòpics farcits d'entel·lèquies, joves que volen el bé del món, s'estimen el món de manera ingènua, no és una anàlisi correcta pel fet que el Banc Mundial només representa una situació de fons públics, i aquests fons públics poden ser adreçats a objectius d'eradicació de les desigualtats de la ciutadania, però no pas com un préstec sinó com a fons de finançament de l'Estat del Benestar. A nivell mundial, els rics som un 11% de la població mundial, i tots els països de l'Amèrica del Nord, Europa Occidental, Japó, Nova Zelanda i Austràlia posseïm el 86% de la riquesa del món, representem el 88% del consum mundial, per tant, si volem canviar podem fer-ho, no ens ho impedeix ningú, no és el 89% de la població mundial que ens aturarà a l'hora de reorientar la utilització que fem de la riquesa que posseïm, si volem, podem agafar l'economia mundial i reorientar-la de com és actualment.

No sé si ho sabeu, però nosaltres els rics gastem cada any 347.000 milions de dòlars per tal de subvencionar l'agricultura intensiva productivista amb finalitats exportadores que destrueix tots els recursos hídrics del planeta, que destrueix el nostre terreny i que no permet a països pobres d'alimentar-se, destrueix l'alimentació de les colines i les muntanyes perquè hem finançat únicament, per raons evidents, l'agricultura de les planes, etc. Doncs bé, continuem subvencionant 347.000 milions mentre que podríem reunir aquests 347.000 milions per tal de finançar l'agricultura, per l'alimentació local, per donar accés a l'alimentació a tothom i heu de saber que segons l'UNESCO, la FAO, pel que fa a l'agricultura caldrien 30 o 35 mil milions de dòlars per any, durant deu anys, per tal de permetre a tothom tenir accés a l'aigua potable, saludable, no la meitat, ni gastar 100.000 milions de dòlars com diu el Banc Mundial, de 30 a 35 mil milions per any, és a dir, que cada any nosaltres els rics subvencionem la nostra agricultura amb tots els efectes negatius i perills que acabo de mencionar, que cada any és 10 vegades més d'allò que es necessitaria gastar per permetre que tothom tingués accés a l'aigua potable, a la vida. Financerament, des del punt de vista financer, no és pas veritat que sigui impossible concebre un sistema financer mundial orientat a la creació d'un estat del benestar mundial, certament serà difícil però podem innovar i, aleshores, podríem fer aquestes caixes, podríem establir fons mutuels, fons mutus interregionals entre països, entre regions, entre ciutats, per què no a la ciutat de Barcelona? Podria la ciutat de Barcelona establir una mútua amb Karachi, Nairobi o Rio de Janeiro i tindrien Barcelona, Rio de Janeiro; Berlín i Karachi. Hi ha un mitjà per fer tot això i de fer participar a les corporacions, no és pas veritat que haguem de romandre en el motlle de la innovació política financera econòmica d'aquell que és el dominant, penso que cal enfocar, atacar el sistema financer per tal de donar-nos a nosaltres mateixos els mitjans de crear l'estat del benestar mundial i aquest estat del benestar mundial significa que hem de crear una autoritat de desenvolupament social mundial que tingui alhora tres funcions paral·lelament i que garantiria, en el decurs de 20, 30 o 40 anys les polítiques d'eliminació total, eradicació total i lluita contra la desigualtat. Pel que fa a la ciutadania tindria una funció legislativa, és a dir, caldria pensar en un sistema de democràcia mundial, no podem acceptar que la democràcia s'aturi a les fronteres nacionals, no podem pas ser persones que pensin que la democràcia a nivell mundial sigui impossible, per tant, cal que es compleixi una funció de democràcia mundial, funció executiva, és a dir, un òrgan de resolució de conflictes més que utilitzar la guerra. Si hi ha un conflicte entre països, aquesta funció l'haurien de dur a terme les Nacions Unides. Unes Nacions Unides basades en el concepte de nació, de la sobirania dels estats, és incapaç de resoldre actualment cap problema. És per això que cal inventar noves formes i l'organització mundial de l'ordre social no es basaria en la sobirania dels estats-nació. I finalment, la tercera funció, una funció de control per tal de tenir una mena de servei públic mundial, un servei públic que es preocupi de l'aigua, de l'energia, dels boscos, dels oceans, de l'aire, de totes aquelles coses que hem d'organitzar a nivell mundial. No implica grans institucions mundials, no, l'organització mundial podria ser per exemple que Barcelona organitzi el respectiu als boscos i formi part d'un marc referencial mundial.

Vet aquí doncs les tres propostes que presento, que he volgut compartir amb vosaltres per tal de resoldre el problema de la pobresa.